

הצורך בנביאים אחרי מות משה

אלמלא חטאו ישראל - לא היו צריכים נביאים

בחז"ל יש דבר פלא בנוגע לספרי הנביאים. הם הציבו את מלוא היקף דברי הנבואה לנגד עיניהם, וקבעו שבאופן אידיאלי, אלמלא חטאו ישראל, היה די בתורת משה לבדה (ובספר יהושע):

אמר רב אדא ברבי חנינא אלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד שערכה של ארץ ישראל הוא. (נדרים כב, ב)

פירוש דבריהם הוא שאלמלא חטאו ישראל, היו נכנסים לארץ על ידי משה, וממילא לא היו ניתנים להם אלא חמישה חומשי תורה וספר יהושע. כמובן שלו הייתה מתממשת אפשרות זו, לא היה נראה ספר יהושע כצורתו, שהרי משה היה מנחילם את הארץ, אלא כוונתם שהיו ניתנים להם חמישה חומשי תורה יחד עם תורת הכניסה לארץ.

מהיכן שאבו חז"ל ידיעה נפלאה זו? לפי מה שהתבאר במאמר הקודם, יובנו הדברים היטב. חז"ל ראו שכל ספרי הנביאים לא באו אלא להזהיר על תורת משה - מראשיתם: 'רַק חֶזֶק וְאַמֶּץ מְאֹד לְשֹׁמֵר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֲבָדִי אֶל תִּסּוּר מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמֹאל', ועד אחריתם: 'זְכְּרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדִי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בְּחֹרֵב עַל כָּל יִשְׂרָאֵל חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים'. מכך הם הבינו שכל מה שאירע באלף שנות היסטוריה של נבואה כבר מונח בתורת משה.

מכך שכל הנביאים הם אזהרה על תורת משה, הסיקו חכמים שבמצב האידיאלי עם ישראל לא היה צריך את כל האזהרות הללו, והיה די להם בחמישה חומשי תורה ובערכה של ארץ ישראל. משום שאילו זכו, הייתה התורה מסתיימת בכניסתם לארץ ישראל. שהלוא אם התורה היא התועדות, ברור ששיאה של ההתועדות הוא קיום ההבטחה 'והבאתי' - חיים של עם ישראל בארץ ישראל על פי ה'. אולם בעקבות החטא לא הכניסם משה לארץ, תחת זאת הוא מסר להם את משנה התורה בערבות מואב והעבירם לידי הנהגת יהושע. בנקודה זו, מבינים חז"ל, נעוץ הצורך בכל מהלך ספרי

הנביאים השבים ומזהירים על קיום תורת משה, מכניסתם לארץ ועד סוף כל הגלויות.

פתיחת הנביאים: ויהי אחרי מות משה עבד ה'

שש המילים הראשונות של ספר יהושע מעבירות אפוא את הסיפור כולו:

וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד ה'...

זוהי התקלה הגדולה שבגינה הוצרכנו לכל ספרי הנביאים, וזו המסגרת לכלל הנבואות. משה מת מבלי להכניסם לארץ ומבלי שהתוועדות התממשה במלואה. דברים אלו מפורשים בדברי ה' ליהושע הנאמרים מיד:

...וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון מִשְׁרַת מֹשֶׁה לֵאמֹר. מֹשֶׁה עֶבְדִּי מָתָּה וְעַתָּה קוּם עֲבֹר וְגו'.

'משה עבדי מת' - זה המשבר שבגיננו מתחיל הדיבור עם יהושע. היה אפשר לחשוב שתם הדיבור ונגמרה ההתוועדות, אך כנגד הוה אמינא זו פונה ה' למשרת משה ומורה לו להמשיך את הדרך. ומהי הדרך? 'לא ימוש ספר התורה הזה מפריך', כלומר הדרך היא להמשיך את ההתוועדות על ידי האחיזה הבלתי מתפשרת בתורת משה.

בעומק הדברים, מונח בדברי חז"ל שאילו היה משה מכניס, לא היה מותו מהווה בעיה כה גדולה. אם משה היה מת אחר הכניסה לארץ, הייתה ההתוועדות ממשיכה בישראל באופן המושלם ביותר שלה כמו בסיני ובמשכן. כי הבחינה של משה מצד עצמה אינה תלויה בזמן, ובאופן עקרוני היא הייתה צריכה להימשך באותה דרגה נעלית ללא הפסקה. אולם ברגע שאירע החטא ואין משה מכניסם לארץ, נוצרה הבעיה של 'מֹשֶׁה עֶבְדִּי מָתָּה'. פסגת ההתוועדות של ארץ ישראל אינה חוסה בצילה של נבואת משה. לפיכך נצרך המפעל הגדול הנקרא 'נביאים', שעל ידיהם אמורה בחינת ההתוועדות של משה להמשיך בקרבנו - מיהושע 'משרת משה', דרך שמואל 'השקול כמשה ואהרן', ועד מלאכי המזהיר לזכור את 'תורת משה'.

אין ברית בלא התחדשות

אנחנו איננו יודעים כיצד היה נראה האופן המושלם שבו התוועדות משה הייתה ממשיכה אילו הכניסנו לארץ. אולם הידיעה שנוגעת לענייננו היא, שאחר החטא אין אפשרות להמשיך ולשמור את התורה בלי אותה התוועדות. מעמד הר סיני הוא סיפור נצחי של ברית, וכשם שבברית של איש ואשה מובן שהיא מוכרחת לחיות ולהתחדש ואם

לא כן היא מוות, כך ברית התורה אמורה להיות קשר חי שבו ה' ובני ישראל ממשיכים לדבר. לא יעלה על הדעת ציור אחר.

זהו יסוד אמונת ישראל: מתן תורה אינו אירוע חד פעמי אלא הקב"ה כרת ברית של קשר עם ישראל בהר סיני, ומאז ועד היום הוא ממשיך להתוועד עימם. ראש וראשון לכל המתוועדים הוא משה רבנו, ואין עוד עמו אחר במעלתו, אך גם הבאים לאחריו ממשיכים במידה זו או אחרת את ההתוועדות. זהו טיבה של הברית שנכרתה עימנו. ברית היא קשר, וקשר אמיתי ממשיך לצמוח בכל עת ואינו שוקט של שמריו.

זהו העיקרון שמתווים לנו ספרי הנביאים. הם קובעים בפתיחתם ובסיומם שאין ברירה אלא להמשיך את ההתוועדות עם ה', ובאותה נשימה הם מנחים שהדרך להיוועד עם ה' אינה בדרכים חדשות חלילה אלא דרך תורת משה. משמת משה, מוטל עלינו להמשיך את ההתוועדות החיה כאילו הוא לא מת, ומה שלא נגלה למשה - נגלה לרבי עקיבא וחבריו (במדב"ר יט). יהושע ושמואל, נביאים ראשונים ונביאים אחרונים וכל המשך דברי התורה עד ימינו אנו הם קו אחד המתחיל בתורת משה וממשיך בחיות ובהתמדה עד אלינו.

פרויקט כתיבת שיעורי הנביאים
בהשתדלות ידידנו היקר, צורבא מרבנן

הרה"ח ר' **יואל לפקוביץ** שליט"א

רב פעלים לתורה ולתעודה
מעמודי התווך ומיוזמיה של החבורה
המתכנסת מדי שבוע ללימוד נ"ך

זכות התורה תעמוד לו ולכל בני ביתו
לאורך ימים ושנות חיים
ויזכה לראות בנים ובני בנים
עוסקים בתורה ובמצוות

לתגובות הערות,
ולהצטרפות לרשימת תפוצה לקבלת העלון
ומאמרים שבועיים:
shiurimholzman@gmail.com
052-761-5923

נערך על ידי: הרב דב קינרייך
עיצוב ועימוד: ארי' יארמיש